

74 FERMANIN EZİDİ KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE YENİ BİR FERMAN TEHLİKESİ

Kültürel ve İnançsal Olarak Ezdalık

Ezidilik, Mezopotamya topraklarında doğmuş ve bu coğrafyada demokratik uygarlık çizgisinin gücü ve felsefesiyle şekillenmiş bir kültür ve inanç formudur. Yapılan pek çok araştırmaya göre, Ezdalık kültür, felsefe ve inancının tarihi, devletli uygarlıkların ve tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışından öncesine kadar uzanıyor. Ezidilik komünal toplum kültürü ve tek tanrılı inanışların bir sentezi olarak da ele alınabilir. Ezdalığın doğduğu ve yayıldığı topraklar incelendiğinde, görülecektir ki ilk anacıl toplumun doğduğu topraklarda da, aynı zamanda ilk uygarlıkların şekillendiği topraklarda da Ezdalığın izleri vardır.

Ezdalığın doğal kültüründe, yaşam-inanç-toplum- inanç ritüelleri iç içe şekillenmekte ve bu gerçeklik en fazla ana-kadın etrafında örülmektedir. Ana kadın toplumunda, kadın varlığı ve kimliği etrafında örülmüş tüm kutsallıklar-tabular-ritüeller, Ezdalık kültüründe de yer almaktadır. İnsanın yaratılış mitolojisinden doğayı ele alma biçimine, doğum ve ölüm ritüellerinden enerji ve animizme olan inanca kadar, bu gerçekliği görmek mümkündür. Kadının varlığı, öncü ve yönetici rolü Ezidiliğin doğal kültüründe belirleyicidir. Bu inanç ve kültür formunda, zulüm, kendini dayatma yoktur, tersi biçimde barış içinde ve huzurlu bir yaşam felsefe olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda direniş ve kültürel motifleri koruma gerçekliği de ön plandadır. Bu sebeple, merkezi uygarlık sistemlerinin olduğu tarihten günümüze kadar, Ezidi toplumu süregelen soykırım politikalarıyla yüz yüze bırakılmıştır. Hem fiziki soykırım hem de kültürel soykırım saldırılarını tarihin tüm karanlık sayfalarından okumak mümkündür. Ezidi toplumuna zorla din ve yaşam formunu değiştirme dayatması yapılmıştır. Bu soykırım saldırılarından en fazla ve doğrudan etkilenen kadınlar ve çocuklar olmuştur. Kadın kültürün taşıyıcı ve koruyucusu, toplumun hafıza ve bilinci olduğu için, toplumun devamlılığı olduğu için, Ezdalığı ortadan kaldırmak isteyen tüm güçler, kadınları özel olarak hedef almıştır. Devletli uygarlık sistemlerince, Ezidi toplumu üzerinde yürütülen 74 Fermanla, en fazla katledilen, esir alınan, şiddete uğrayan kadınlardır. Özellikle 74. Ferman da (03.08.2014), DAİŞ eliyle binlerce Ezidi kadın ve çocuk katledildi, kaçırıldı, tecavüze uğradı, köle olarak köle pazarlarında satıldı. Özcesi Ezidi toplumunda kültür ve inanca öz ve biçim verende kadındır, soykırımlar sonucunda en fazla hedef alınan ve katledilen de...

Sadece fermanlar yoluyla değil, merkezi uygarlık çizgisinden en fazla etkilenen inanç formlarından biri de Ezdalıktır. Bu gerçeklik, tüm merkezi uygarlık tarihi boyunca sistematik ve planlı bir şekilde yürütülmüştür. Sistem karşıtı özelliklerinden kaynaklı, Ezdalık süregelen bir biçimde iktidarcı ve erkek egemenlikli güçlerin saldırılarıyla yüz yüze kalmıştır. Soykırım politikaları en fazla kültürel-inançsal-toplumsal asimilasyonu hedeflemiştir, sürekli soykırım saldırıları altında olma durumu, toplumsal yapıda da kimi değişimleri kendisiyle beraberinde getirmiştir. Toplumsal kültür içerisinde, toplumun özü ve yapısında olmayan özellikler yerleştirilmek istenmiş, buna karşı bir direniş gösterildiği anda ya da asimilasyon politikaları tutmadığı anda, Jenosid uygulanmıştır. Süregelen fermanların bir hedefi de, hafızayı yok etmektir. Tüm bu saldırıların ve sistematik politikaların bir sonucu olarak, Ezidi toplumu geçen yüzyıllar içerisinde, kendini fermanlardan koruma refleksi ve bilinciyle kendini dışarıya karşı kapatmış, inanç ve kültür formlarını korumaya almıştır. Ezidiler hakkında yapılan pek çok araştırma Ezidi toplumunun kapalılığı ve dogmatikliğinden bahsetmektedir. Esasen kapalı olan inanç formları değildir, inanç formlarını koruma çabasıdır ve bu bir sonuçtur.

Tarihte Ezidi Toplumuna Karşı Yürütülen Fermanlar

Ezidiler yaşadıkları soykırımları, ferman olarak adlandırıyor, çünkü yaşadıkları tüm soykırımları bir diktatör ya da devlet eliyle yaşadılar. Ferman kelime anlamı olarak da, emir ve buyruk anlamına gelmekte. Ezidi toplumunda ise, ferman kavramı, emir ya da buyruk olmayı aşmış ve yeni bir içerik kazanmıştır.

Resmi kayıtlara göre, Ezidi toplumu 74 büyük fermanla yüz yüze kalmıştır. Fakat bu fermanlar sadece resmi kayıtlara geçmiş olanlardır. Ezidi toplumu üzerinde yürütülen soykırım saldırılarının, kayıtlardan çok daha fazla olduğu biliniyor. Tüm fermanlarda; Ezidi toplumunun kültürü, inancı, tarihselliği ve coğrafyası hedef alınmıştır. Süregelen fermanların bir sonucu olarak dünya genelinde Ezidi nüfusunun %90 azaldığı biliniyor. Toplum fermanlardan kurtulmak için, kendi toprakları dışına, Avrupa ve Amerika kıtaları ülkelerine göç etmiştir. Yine Rusya ve Ermenistan'da büyük bir Ezidi nüfusu yaşamaktadır.

Ezidi toplumunun yaşadığı coğrafyada, pek çok devlet, iktidar gücü ve tek tanrılı din ortaya çıkmıştır, her iktidar gücü ya da din; kültürde, inanç formunda ve yaşam tarzında kendi ideolojisi doğrultusunda değişimler yapmak istemiştir. Fakat Ezidi toplumunda güçlü olan direniş damarı, bu yönelimlere karşı direnmiştir. Toplum iktidar güçlerine biat etmediği için, haklarında 74 defa ferman çıkartılmış ve soykırımdan geçirilmişlerdir.

Tarihten günümüze kimi fermanlar¹;

	FERMANIN TARİHİ	GERÇEKLEŞTİREN	YER	OLAY-SONUÇ
1	906	Abbasi Devleti Musul Valisi Hemedani	Şengal	İslamiyeti kabul etmeyen bin Ezidi aile katledildi
2	980	Musul Valisi Hemedani	Hakkari	Müslümanlığı kabul etmeyenler ağaçlara asıldı ya da başları kesilerek katledildi.
3	1107	Selçuklu Ordusu- Melikşah		Binlerce Ezidi katledildi
4	1245	Moğol Devleti	Şehrezor	Şehirler yakılıp yağmanlandı ve binlerce Ezidi katledildi.
5	1254	Bedreddîn LÛLÛ (Musul Beyi)	Şexan Bölgesi	Binlerce Ezidi katledildi.
6	1221	Selçuklu Devleti	Şengal	Ezidi toplumunun önde gelenlerinden Şex Hesên katledildi ve yerleşim yerleri yağmalandı.
7	1640-1641	Osmanlı Devleti- Komutan Melik Ahmet Paşa- Amed Valisi	Şengal	Katliam
8	1647-1648	Osmanlı Devleti Van Valisi	Şêxan	Katliam

¹ Mehmet Özcan-Güneşin Çocukları-Ezidiler

9	1715	Osmanlı Devleti- Bağdat Valisi	Şengal	Şex Mirza esir alınıp idam edildi, Ezidiler katledildi.
10	1733-34	Osmanlı Devleti Ahmet Paşa	Şengal	Katliam
11	1752-1753	Osmanlı Devleti Komutan Süleyman Paşa	Şengal	Köyler, ibadet yerleri yakıldı, yüzlerce Ezidi katledildi.
12	1767-68	Osmanlı Devleti Musul Valisi Emin Paşa	Şengal	Katliam
13	1770-71	Osmanlı Devleti	Şêxan	Katliam
14	1773-74	Osmanlı Devleti Musul Valisi Emin Paşa	Şengal	Köyler yakıldı ve boşaltıldı, yüzlerce Ezidi katledildi
15	1779	Osmanlı Devleti Emin Paşa'nın kardeşi	Şengal	katliam
16	1785	Osmanlı Devleti Musul Valisi Ebd El Baqî	Denenedî	katliam
17	1786-87	Osmanlı Devleti Amed Valisi		katliam
18	1789- 1792	Şengal etrafındaki Arap aşiretleri	Şengal	Yüzlerce Ezidi katledildi
19	1792-93	Osmanlı Devleti Musul Valisi Muhammed	Şengal	8 köyde katliam yapıldı
20	1794-95	Osmanlı Devleti Süleyman Paşa	Şengal	Köy yakma, yağma, katliam
21	1802-1803	Osmanlı Devleti Musul Valisi Alî Paşa	Şengal	Katliam, tarlalar ve ağaçlar yakıldı

22	1809-1810	Osmanlı Devleti Bağdat Valisi Süleyman Katil	Şengal, Balad, Mîhîrkan	katliam
23	1832-33	Osmanlı Devleti Mîr Muhammed Rewanduzî	Akre ve Zap bölgeleri	Katliam, işkence, esir alma
24	1836	Osmanlı Devleti Amed Valisi Reşit Paşa	Amed'in Doğusu Garzan, Tel Afer ve Şengal	Binlerce Ezidi katledildi, yüzlercesi kaçırıldı ve köle olarak kullanıldı.
25	1846	Osmanlı Devleti Musul Valisi Tayyar Paşa	Şengal	Köy yakma ve yağma
26	1856	Osmanlı Devleti	Dersim	Kürtlerin isyanından sonra yüzlerce Ezidi de bölgede katledildi
27	1872	Osmanlı Devleti Bağdat Valisi Mîthat Paşa	Şêxan	Yüzlerce Ezidi katledildi
28	1879	Osmanlı Devleti	Şengal	Sipka aşiretinden 15 bin Ezidi Kafkasyaya sürgün edildi.
29	1890	Osmanlı Devleti	Güney Kürdistan	Yüzlerce Ezidi katledildi, yüzlerce aile sürgün edildi
30	1892	Osmanlı Devleti General Ömer Vehbî Paşa	Şêxan ve Şengal	Kutsal yerler ve mezarlıklar tahrip edildi, Ezidi kelimesi yasaklandı
31	1914-1918	Osmanlı Devleti	Şengal	Ezidiler ve Ermeniler katledildi

32	1918	Osmanlı Devleti	Ermenistan	Saldırı ve katliam
33	2007	El Kaide	Siba Şêx Xidir ve Til Ezer-Şengal	500 Ezidi katledildi, kayıp olan kadın ve çocukların sayısı bilinmiyor

Ezidi toplumuna karşı yürütülen kimi ferman örnekleri de göstermektedir ki, Ezidi toplumu devletli uygarlıkların ve tek tanrılı dinlerin gelişimiyle beraber sürekli saldırılarla yüzyüze bırakılmıştır. Özelde din değiştirme dayatılmış, kendi kültür ve inancıyla özerk ve bağımsız yaşama arzusu, sürekli fermanlarla cevaplanmıştır.

Şüphesiz tüm fermanlar ve soykırım saldırılarında en fazla kadın ve çocuklar hedef alınmıştır. Kadınlar esir alınmış, tecavüze uğramış, zorla kültür ve inançlarından uzaklaştırılmıştır. Kadının özü, varlığı ve kimliği yoluyla, bir toplumun varlığı ve kimliği hedef alınmıştır.

74.Ferman ve Tanınmayan Soykırım

Kendi topraklarında 73 ferman yaşayan Ezidiler, 3 Ağustos 2014 tarihinde 74. Fermana uğradılar. Bu kadim toprakların geçmişine, tarihine yeni bir kara sayfa eklendi. Bölge ülkeleri ve kimi uluslararası güçlerin himayesindeki DAİŞ çeteleri, Şengal'de, tüm dünyanın gözleri önünde yeni bir ferman gerçekleştirdi. 2 ay öncesinde, Musulun Ninova vilayetini, herhangi bir mukavamete uğramadan ele geçirdi ve sonra yönünü Şengal'e çevirdi. Şengal'i korumakla yükümlü Irak Hükümeti ve KDP peşmergeleri 2 saat içerisinde Şengal'i terkettiler ve toplumu yeni bir fermanla yüz yüze bıraktılar. Kürdistan Bölgesel Hükümetinden görevli 12bin peşmerge, silahlarını da aldılar ve Şengal'den kaçtılar. Bu durumu ispatlayan pek çok belge ve fotoğraf mevcuttur ve Birleşmiş Milletlerin Şengal Jenosid raporunda, fermanın ortakları olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak DAİŞ Şengal'de binlerce insanı katletti, binlercesini esir aldı.

DAİŞ saldırıları başladığında, toplumun bir kısmı yönünü Şengal Dağına çevirdi. Pek çoğu çocuk ve yaşlı, onlarca insan susuzluk ve açlıktan yaşamını yitirdi. Zor şartlarda kendilerini kurtaranlar ise, çok ağır şartlarda yaşam mücadelesi vermek zorunda kaldı.

Göç etmek zorunda kalan yüzbinlerce kişi, Güney Kürdistan'ın Duhok, Zaxo, Laleş ve Şariya kent ve ilçelerine dağıldı. Büyük bir nüfus ise, YPG-YPJ savaşçılarının açtığı insanlık ve güvenlik koridoru üzerinden, Batı ve Kuzey Kürdistan'a göç etmek zorunda kaldı. Bu zorlu yolculukta onlarca insan yaşamını yitirdi.

Yapılan pek çok araştırmaya rağmen, bugün halen somut ve resmi verilerle konuşmak mümkün değildir. Aslında fermanadan önce de, bölgedeki yönetim boşluğundan kaynaklı demografik yapıyla ilgili somut verilere ulaşmak mümkün değildi. Fakat pek çok araştırma ve veriyi yan yana getirdiğimizde;

Resmi olmayan ve pek çok araştırmaya göre değişen verilere göre; DAİŞ saldırıları öncesinde Şengal'de 550 bin Ezidi yaşamaktaydı. Fermanadan sonra toplumun büyük çoğunluğu farklı kent ve ülkelere göç etti ve sistematik bir soykırım saldırısına uğradı. Halen Güney Kürdistan'da ki mülteci

kamplarında 135 binden fazla Ezidi yaşamaktadır. Fermanan günümüze kadar 130 bin Ezidi farklı ülkelere göç etti. ²

Birleşmiş Milletler Irak Ofisinin son raporuna göre; şimdiye kadar fermananda katledilen Ezidilerin gömülü olduğu 93 toplu mezar bulundu. Fakat gerçek rakamın bunun çok üzerinde olduğu ve pek çok toplu mezarın yerinin halen tespit edilmediği tahmin ediliyor. Irak İç İşleri ve Savunma Bakanlıkları verilerine göre; 2019 yılından günümüze kadar 62 toplu mezar açıldı, bu toplu mezarlardan şimdiye kadar 798 cenaze çıkarıldı. Solax köyünde bulunan bir toplu mezarda 80 kadın ve 2 çocuğun cenazeleri bulundu. 18 Ağustos 2024 tarihinde, Tıl Efer kasabasında açılan bir toplu mezarda 1500'den fazla cenaze tespit edildi, bu cenazelerin büyük çoğunluğu DAİŞ çeteleri tarafından kaçırılan Ezidilere ait. ³

DAİŞ, Ezidilere ait 68 kubbe ve dini ibadet yerini bombaladı, yağmaladı ve yaktı. Fermanın ilk günlerinde; Nacıya Heci ve Suad İbrahim adlı iki genç kadın, dini ibadet yerinin savunmasını yapmak ve toplumun Şengal Dağına çıkışını güvenceye almak için, kubbenin önünde ailelerine ait ferdi silahlarla savaştılar, DAİŞ çeteleri kubbeye geldiği zaman, bu genç kadınlarla birlikte, kaçmaya fırsat bulamayan herkesi kubbeye doldurdu ve kubbeyi patlattı.

Yine Birleşmiş Milletler Irak Ofisinin raporuna göre; DAİŞ saldırılarında 6500'den fazla Ezidi kaçırıldı, bunlardan 3500'den fazlası kadın, yaklaşık 3bini de erkektir. Şimdiye kadar 1211 kadın, 339 erkek, 1076 kız çocuğu ve 964 erkek çocuğu DAİŞ'in elinden kurtarıldı. Kurtarılanların büyük bir kısmı, daha önce DAİŞ'in denetiminde olan Rakka, Deyrezor, Tabka ve Hol'den HSD-YPG-YPJ savaşçılarının operasyonları ve çabalarıyla kurtarıldı. Halen 2500'den fazla Ezidinin akıbeti bilinmemektedir. ⁴

Musul'da 2016 Haziran ayında, DAİŞ'in elinde esir olan ve müslümanlık dayatmasını ve köleliği kabul etmeyen 19 Ezidi kadını, demirden bir kafesin içinde canlı canlı yakıldı.

² <https://iraq.un.org/en/278382-isil-attack-sinjar-august-2014-and-subsequent-acts-committed-against-yazidi-community-iraq>

³ <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/19092025>

⁴ <https://news.un.org/en/story/2016/06/532312>

1. Leyla Tahlo⁵

2. Cihan Xîro Qesim⁶

Ezidiler 2014'de sadece yakın tarihlerinin en kanlı soykırımıyla yüz yüze kalmadılar, aynı zamanda tüm dünyanın gözlerinin önünde bir kadın kırımını yaşadılar⁷ Fermanın üzerinden 11 yılı aşkın zaman geçmesine rağmen, halen savaş ganimeti olarak kaçırılan binlerce kadın ve çocuğun akıbeti belli değildir. Dünyanın pek çok yerinde "kafir ticareti" adı altında, halen köle olarak alınıp satılmaktadırlar.⁸

Ferman da DAİŞ'in eline geçen pek çok çocuk, DAİŞ'in halklara karşı kirli savaşında kullanıldı. Küçük yaştaki çocukları silah eğitiminden geçirildi ve savaşçı olarak kullanıldı. Çocuklar canlı bomba olarak eğitildi ve bu çocuklara zorla eylem yaptırıldı.

Ne bölge devletleri, ne de dünya ülkeleri Şengal konusunda sorumluluk almadılar, almamaya da devam ediyorlar. Ezidilerin yaşadığı Irak Devleti bile, 74. Fermanı Jenosid olarak tanımadı. Bugün fermanın sonraki durum gözler önüne getirildiğinde, kamplara göç eden, farklı ülkelere göç eden ve kendi topraklarına dönemeyen onbinlerce Ezidi var. Soykırım farklı yöntemlerle devam etmekte.

3. Sufyan Reşit Hacı- 2018 yılında HSD tarafından Rakka'da DAİŞ'in elinden kurtarıldı.

Diğer taraftan Ezidiler ve Şengal'e yönelik tehditlerde devam ediyor. Bölgesel güçler, fermanın sonra topraklarına dönen ve yaşamlarını yeniden tanzim eden, örgütleyen Ezidi toplumunu sistematik olarak tehdit ediyor.

⁵ Leyla Tahlo 2017 yılında HSD tarafından DAİŞ'in elinden kurtarıldı.

⁶ Cihan Xîro Qesim 2017 yılında HSD tarafından DAİŞ'in elinden kurtarıldı.

⁷ <https://gulanmedia.com/kmr/story/13764/1621551181-11223-dai%C5%9F-li-firocina-jin%C3%AA-n-kurd%C3%AA-n-%C3%AAz%C3%AEd%C3%AE-mikur-hat>

⁸ <https://www.amnesty.org.tr/icerik/irakta-ezidi-kadinlar-ve-kiz-cocuklari-acimasiz-bir-sekilde-cinsel-siddet-ile-karsi-karsiya>

Öz savunma mekanizmalarının kuran ve yaşamlarını kendi özgüleriyle örgütleyen Ezidilere yönelik, başta Türk devleti olmak üzere, pek çok devletin tehdit ve saldırıları devam ediyor. Şengal Özerk Yönetiminin verilerine göre; fermanın sonrasından sonra Türk Devletinin hava saldırılarında, 2017 yılından şimdiye kadar 50 kişi yaşamını yitirdi, 22 kişi ağır yaralandı. Bu saldırılardan; 17 Ağustos 2021'de Sikeniyeye Hastanesine yönelik bombardımanda, 3 sağlık emekçisi ve 5 yurttaş yaşamını yitirdi, hastane tamamen yıkıldı. 15 Haziran 2022 de, Türk devletine ait savaş uçakları Sinune Halk Meclisini bombaladı, bu bombardımanda Selah Naso(12) adında bir çocuk ve İbrahim Derweş isimli yurttaş yaşamını yitirdi, 7 kişi yaralandı.⁹

4. Sinune Halk Meclisi

5. Sikeniyeye Hastanesi

Fermanın Kadınlar Üzerinde Etkisi

74. Ferman dünyanın gözleri önünde gerçekleşti, 21. Yy'ın imkan ve koşulları içerisinde, tüm dünya bu fermanı izledi, gördü. Ezidi kadınlar dünyanın gözleri önünde köleleştirildi, kaçırıldı, yakıldı. Müdahale gücü olan pek çok devlet ve güç yardım etmedi, sorumluluklarını yerine getirmedi. 12 HPG ve YJA-Star savaşçısı ve daha sonra gelen YPG-YPJ savaşçıları dışında, fermanın önünü almak için harekete geçen kimse olmadı. Çok az sayıdaki savaşçı, Şengal'i DAİŞ'e karşı savundu ve savaşçıların müdahalesi, daha büyük katliamlar yaşanmasının önünü aldı.

DAİŞ'in eline geçen pek çok kadın, yine bu savaşçıların özel operasyonları ve çabalarıyla kurtarıldı. Fermanın sonrasından Şengal'de ne Irak Hükümeti ne de resmi bir yönetim kalmamıştı. Aslında önceden de devlet idaresi ya da yönetimi çok fazla yoktu ama fermanın sonrasından bu idare bir bütün ortadan kalkmıştı. Bu koşullarda, HPG ve YJA-Star savaşçıları, YPG ve YPJ savaşçıları ve topraklarını korumak ve özgürleştirmek için silah kaldırmış yüzlerce Ezidi kadın ve erkeğin gücüyle, Şengal 13 Kasım 2015'te tamamen DAİŞ çetelerinin elinden kurtarıldı.

Şengal kurtarıldıktan sonra, halk kendi imkanlarıyla yaşamın yeniden inşasına koyuldu, yönetim, savunma, eğitim, güvenlik, hizmet vb. pek çok boyutta, yaşam alanları yeniden örülmeye başladı. Ezidi toplumu tüm yok etme politikalarına rağmen, bu kadar ağır bir ferman ve soykırıma rağmen, kısa bir zaman içerisinde, yaşam alanlarını kurdular. Yıkılan evlerin ve binaların tamirinden hastane

⁹ Şengal Özerk Yönetimi Verileri

ve belediye yapımına, okullardan halk akademilerine, köy meclislerinden gençlik meclislerine, kültür sanat kurumlarından basın kurumlarına, pek çok boyutta kendi imkanlarıyla yaşamlarını ördüler.

Şekil 1: Kismet Salih¹⁰

Şekil 2: Mehdiya Bişar Qesim¹¹

Fakat aralıksız ve süreğen fermanların, toplum üzerinde, özelde Ezidi kadınlar üzerinde bıraktığı psikoloji, fiziki kurtarılmayla ortadan kalkmıyor. Pek çok aileden onlarca kişi DAİŞ'in eline geçti, bir kısmı katledildi, bir kısmı kurtarıldı, bir kısmının akıbeti hala bilinmiyor. Pek çok aile dağıldı. Koço, Hardan, Til Qeseb gibi köyler neredeyse tümüyle katliamdan geçti.

Süreğen ve sistematik fermanlar, toplumda yaşama olan bağ konusunda problem alanları yaratmaktadır. Ezidi toplumu çok defa soykırım saldırılarıyla yüz yüze kaldığı için, günümüzde günü birlik yaşama meyil çok fazladır. Herşeye geçici bakmak, gelecekte kaygılı olmak, gelecek umudunu taşımamak, yaşama dair amaç ve hedef oluşturamamak ferman psikolojisinin getirdiği sonuçlardandır. Gelecek hayallerinin bu denli zayıflaması da bu sebeptir. Özellikle son yıllarda gençler içerisinde intihar oranı çok yükselmiştir. Yaşamı geçici görmek, yaşamdan tat almamak, sürekli yeni fermanların korkusunu ve kaygısını yaşama gerçeği vardır. Bu gerçeğin bir tarafıdır.

Bu konuda devletlerin ve uluslararası kurumların yaklaşımları, çözüm üretmekten ziyade çelişki ve kaygıları arttırmaktadır. DAİŞ'in elinden kurtarılan ve topluma adapte olma konusunda zorlanma yaşayan pek çok kadın, uluslararası kurumlar ve NGO örgütleri eliyle yurtdışına çıkarılmaktadır. Fermanın sebepleri ve uygulayıcılarını ortadan kaldırmak yerine ya da Ezidi toplumunun kendi toprakları üstünde güvenli yaşamını kurma çabasına yardımcı olmak yerine, bireysel yaşamı öne çıkartan bir yaklaşım söz konusudur. DAİŞ'in elinde yıllarca esir kalmış kadınlar, bu defa da ülkesinden uzaklaştırılarak, toplumsallıklarından uzaklaştırılmaktadır.¹² NGO örgütleri DAİŞ'ten kurtarılmış kadınlara, kendisiyle beraber aileden 10 kişiyi yurtdışına çıkarma imkanı sağlamaktadır. Bu imkan bile Şengal'i boşaltma ve insansızlaştırma politikasının bir sonucudur. Bunun yanı sıra, bu imkan aile içinde yurtdışına çıkmak için çelişki ve rekabet konusu haline gelmekte. DAİŞ'ten kurtarılmış pek çok kadın, bu konuda baskı ve şiddetle karşı karşıya kalmaktadır. Özcesi bireysel çözümler sorun çözmek yerine, yeni bir şiddet ve baskı dalgasının önünü açmaktadır. Ferman

¹⁰ Kismet Salih 2017 yılında HSD tarafından DAİŞ'in elinden kurtarıldı.

¹¹ Mehdiya Bişar Qesim 2017 yılında HSD tarafından DAİŞ'in elinden kurtarıldı.

¹² <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45204499>

psikolojisi ve kendisiyle getirdiği sorunlar, toplumsaldır, kolektiftir. Ezidi toplumunun varlık ve özgürlük sorunu, bireysel hak ve özgürlükler yaklaşımıyla çözülmemektedir. Bu örgütler aracılığıyla yurtdışına çıkan pek çok kadın, büyük bir psikolojik şiddetle yüz yüze kalmaktadır, pek çoğu koşullara dayanamayıp ya ülkesine dönmekte ya da diğer toplumsallıklar içerisinde erimektedir. Özcesi psikolojiyi bozan tehlike ve sebepler ortadan kaldırılmadan sunulan geçici çözümler, daha büyük sorunların sebebi olmaktadır.

Bu kadar büyük bir yıkıma ve tüm dünyanın izlemekle yetindiği fermana rağmen, bu kadar büyük acılara rağmen, Şengal'de hakim hava çaresizlik ve çözümsüzlük değil. Ezidiler tüm müdahalelere rağmen, yaşamlarını yeniden kurmak için büyük çaba gösterdiler, hala da göstermektedirler. Şengal'i yeniden kuran Şengal halkıdır. Yaşam alanlarını ve savunma mekanizmalarını kuran Şengalliler, şimdi bu değerleri korumak için, fermanların tekrarlanmaması için, Şengal'in statüsünün tanınmasını talep ediyorlar.

Ezidi kadınlar bugün, artık sadece fermanlarla ve kadın kırımıyla anılmak istemiyorlar. 74. Fermanın sona ermesi Ezidi kadınları büyük değişimler yaşadı. Kadın özgürlük hareketinin Şengal'e girişiyle, Ezidi kadınlar arasında da değişimler yaşandı, fakat ilgi çekici olan 2014'ten sonra yaşanan bu değişim ve gelişmeler, kültürel ve tarihsel kodların tekrardan güncellenmesiydi. Kadının öz gücü, öz güven, öz savunma, toplumsal öncülük rolü, yaşam alanlarında yer almak ve kendi yaşamına sahip çıkmak belirleyici değişim dinamikleri oldu ve aslında Ezidi kadınları tarihsel özelliklerini tekrardan kazandılar. Büyük bir direnişin içinde, kadınlar çok yönlü bir mücadele vermekteler. Eğitim, sağlık, savunma, siyaset, ekonomi gibi yaşam alanlarında kadınlar yeni yaşam inşası için, aktif olarak yerlerini almaktalar. ¹³

Şengal'de kadınlar aynı zamanda kadınları küçük gören ve mücadele dışı gören cinsiyetçilikle de mücadele etmekte. Kadınlar öz örgütlenmeleri ve eğitim kurumlarını geliştirdikçe, erkek egemenliğiyle de mücadelelerini güçlendirdiler. Bu mücadele öncesi küçük yaşta evlilik, çok eşlilik, kadınları siyaset, ekonomi ve savunma mekanizmalarının dışında tutma, eve kapatma, cahil görme yaklaşımları çok derindi. Ezidi kadınlar aynı zamanda bu zihniyetle de mücadele etmeye devam

¹³ <https://rojnews.news/ku/riham-hico-li-sengale-serhildana-jinan-ne-tisteki-rehet-bu/>

ediyorlar. Bu kadar kazanımın ve yeni yaşam inşasının içinde, bölge devletlerinin ve cihadist güçlerin bu kazanımlara karşı tehditleri ve saldırıları devam etmektedir.

HTŞ'nin Saldırıları ve Kuzey-Doğu Suriye'deki Savaş Sonrası Ortaya Çıkan Tehlikeler

2026'nın ilk günlerinde, HTŞ (Heyet Tahrir El Şam) eliyle ve uluslararası güçlerin desteğiyle, Kuzey ve Doğu Suriye'de yeni bir saldırı dalgası başladı. Bu saldırı dalgası 6 Ocak 2026'da Halep'in Şex Meqsud ve Eşrefiye mahallerinde başladı, daha sonra Rakka, Tabka, Deyrezor, Til Koçer, Til Hemis, Hol, Heseke, Kobane bölgelerine doğru genişletildi. Bu saldırı dalgalarında HTŞ kadar DAİŞ hücreleri de yer aldı ve bölgenin güvenliği yeniden tehlikeye girdi. Rojava Jineoloji Akademisinin araştırma raporuna göre, bu saldırılarda en fazla sivil alanlar hedef alındı. ¹⁴

Şex Meqsud'da bulunan Xalid Fecir hastanesinde, Kürtlerin yaşadığı köylerde yapılan büyük katliamlar ortaya yeni bir durum çıkardı. Bölgede yaşayan Kürt, Süryani, Ermeni, Ezidi halkları saldırıların hedefi oldu, halen Halep'te yaşayan farklı etnik ve dini gruplardan sağlıklı haber alınamamaktadır. Aynı zamanda DAİŞ çetelerinin 2014-15-16 saldırılarını hatırlatan görüntüler ortaya çıktı. HTŞ'nin eline esir düşen kadınlar köle olarak satıldı, tecavüze ve şiddete uğradı. Sivil insanların ve HSD savaşçıların cenazelerine işkence yapıldı. Kutsal mekanlar ve ibadethaneler yağmalandı, yakıldı. Pek çok savaş görüntüsünde ortaya çıktı ki; HTŞ güçleri siviller, özelde kadın ve çocuklar üzerinde sistematik savaş suçları işledi. Yeni HTŞ eski DAİŞ üyesi Rami El Deheş, savaşta şehit düşmüş bir kadın savaşçının saç örgüsünü kesti ve savaş ganimeti olarak kullandı. Cihadist akıl, kadın varlığını bilinçli bir şekilde hedef aldı, onursuzlaştırma, nefret ve cinsiyetçi bir dil kullandı. Bu suçların yanında, zorla yerinden etme, kültürel ve tarihsel mekanların hedef alınması, kadın kurumlarının yakılması ve yağmalanması, hırsızlık ve benzeri suçlar, insanlık hafızasının yakın tarihten tanıdığı DAİŞ karanlığını bir kez daha gözler önüne getirdi, üstelik tıpkı 2014'te ki gibi, bu soykırım denemesi de, uluslararası güçlerin ve dünyanın gözleri önünde gerçekleşti.

Bu saldırı dalgaları içerisinde, özel bir konu da DAİŞ tutuklularıydı. Yıllardır HSD ve Koalisyon güçlerinin denetimindeki cezaevlerinde tutulan DAİŞ tutuklularının denetimi HTŞ'nin eline geçti. Bu cezaevlerinden soykırımlarda ve 74. Ferman da yerini almış binlerce DAİŞ'li serbest bırakıldı. DAİŞ'lilerin kaldığı cezaevlerinin denetimi, cihadist bir gücün eline geçti. Ortaya çıkan pek çok görüntü ispatlamaktadır ki; bu zindanlardan binlerce kişi çıktı, DAİŞ'li ailelerin tutulduğu Hol Kampından binlerce aile bırakıldı. Bunun yanısıra şimdiye kadar 5binin üzerinde DAİŞ tutuklusu Irak'ta bulunan cezaevlerine aktarıldı, bu aktarım halen devam etmektedir. Bu tutukluların pek çoğu DAİŞ emiridir ve pek çok kanlı katliama karışmışlardır. ¹⁵

Rojava Kürdistan ve Suriye'de ki durum şu anda yeni bir aşamadır. HSD ve geçici Şam hükümeti güçleri arasında bir anlaşma imzalanmış durumda, müzakereler halen devam etmektedir. Fakat bölgedeki güvenlik durumunun ne kadar süreceği halen belirsiz bir konudur.

¹⁴ <https://jineoloji.eu/bakur-u-rojhilata-suri-de-tawanen-ser-en-ku-hatine-kirin/>

¹⁵ <https://rojnews.news/ku/ceteyen-daise-li-xwe-mikur-ten-ku-li-diji-ezidiyan-komkuji-kirine/>

Sengal'de Yeni Ferman Kaygıları ve Kadınların Durumu

Yeni savaş konseptinin ardından, Şengal ve Ezidi halkı için kaygı ve tehlikeler artmış durumdadır. Bu durum, hem savaşı kışkırtan güçler tarafından açıkça dillendirilmekte hem de son savaştan sonra tekrar harekete geçen DAIŞ çeteleri ve hücreleri Şengal için büyük bir tehlike arz etmektedir.

Ezidilerin yaşadığı derin kaygıların sebepleri şunlardır;

1. Daha önce HSD güçlerinin elinde olan Irak-Suriye sınırı, HTŞ güçlerinin kontrolüne geçti, Şengal'in sınır komşusu eli pek çok etnik, dinsel ve kadın kırımında olan bir güç oldu.
2. 74. Fermana rol oynayan DAIŞ tutukluları, karmaşada kaçtılar adı altında serbest bırakıldı, pek çoğuyusa tutuklu olarak Irak'a getirildi. Bu çetelerin tekrar serbest bırakılacağı ve yönlerinin Şengal'e çevirileceği tehlikesi büyüktür.
3. Suriye tarafından Şengalin komşusu olan Hol Kampında ciddi ve resmi bir denetim kalmadı. Bu kamptan binlerce DAIŞ'li ve aileleri çıktı ve nereye gittikleri bilinmemektedir.
4. Hol Kampında ve Suriyenin diğer bölgelerinde halen 74. Fermana esir alınmış pek çok insan bulunmaktadır. Esirlerin pek çoğu bir katliamla yüz yüze kalmamak için kimliklerini saklamaktaydı. Son durumdan sonra, bu esirlerin akıbetinin ne olacağı belirsizdir.
5. Türkiye gibi bölge devletleri günlük olarak Şengal'i tehdit etmektedir. Türkiye Dış İşleri Bakanı Hakan Fidan'ın son açıklamaları; "Haşdi Şabi karadan, biz havadan Şengal operasyonu 2-3 günde tamam" bölgede kaygıları arttırmış durumdadır.¹⁶
6. 10 Şubat'tan itibaren Irak Ordusu Şengal etrafındaki hareketliliğini artırmış durumdadır, yurttaşların geliş-gidişlerinde, kontrol noktalarında problem çıkartmaktadırlar, toplum üzerinde büyük bir baskı kurulmaktadır.
7. Irak'a müdahale, yeni ticaret yolları tartışmaları, Şengal bölgesi için de yeni bir savaş tehlikesini ortaya çıkartmaktadır.

Bu sebeplerle ve daha burada sayamadığımız pek çok sebeple, Şengal'de yeni bir ferman kaygısı ve tehlikesi gün be gün artmaktadır.

Sonuç

Şengal ve Ezidi halkı, 2014 öncesindeki Ezidi halkı değildir. Geçen 12 yılda bu coğrafyada pek çok değişim ve gelişme yaşandı. 74. Ferman kendisiyle birlikte büyük acıların yanı sıra büyük bir direniş ruhu ve iradesi ortaya çıkardı. Öz savunma, öz yönetim ve daha pek çok konuda Ezidi halkı 12 yıldır direnişini sürdürmektedir. Toplumda genel olarak öne çıkan yargı ve görüş; "Ezidiler eski Ezidiler değil, kendimizi koruyacağız."dır. Bu ortaya çıkan duruma karşı bir tutum ve duruştur.

Aynı duruş ve tutum Ezidi kadınlarında da mevcuttur. Yeni bir savaş ihtimalinde eskisi gibi ülkesinden çıkış ya da dış bir güce güvenmekten ziyade, öz savunma ve kendi özgüçüyle geleceğini koruma tutumu gün be gün artmaktadır. Fakat bu gerçeklik, duruş ve tutum yeni katliam ve savaş tehlikesini ortadan kaldırmamaktadır.

¹⁶ <https://artigercek.com/politika/fidandan-sengal-aciklamasi-hasdi-sabi-karadan-biz-havadan-23-gunluk-operasyon-343094h>

Ezidi toplumu yıllardır süren mücadelesine rağmen, halen Irak Anayasasında resmi bir şekilde kabul edilmemektedir. Ezidi halkının kendi imkanlarıyla kurdukları savunma mekanizmaları, yönetim kurumları, ekonomileri resmi olarak kabul edilmemektedir. Bu da kendisiyle gelecek garantisi getirmemektedir, bu tehlikeli süreçte yeni soykırımların önünün açılmaması için, atılması gereken ilk adım; Ezidi halkının varlığını, kurum ve kuruluşlarını, savunma mekanizmalarını Irak yasalarında resmi bir şekilde tanımadır.

Tüm bu durumlardan kaynaklı; Şengal'de ferman psikolojisi tekrar canlanmış durumdadır. Direniş ve öz savunma kararlılığına rağmen, katliamların tekrardan yaşanacağı psikolojisi ön plandadır. Bu süreçte görüşlerine başvurduğumuz pek çok kadın aynı gerçeklikte buluyor. "HSD-YPG-YPJ sınır komşumuzken rahat uyuyorduk, şimdi sabaha kadar kaygılardan kaynaklı uyuyamıyoruz." ya da "Irak'a getirdikleri DAİŞ'lileri serbest bırakacaklar ve tekrar üstümüze salacaklar." Kadınlar ne devlete ne de uluslararası güçlere güvenmiyorlar. Çünkü tarihten günümüze aynı durumu tekrar tekrar yaşadılar, direndiler ama büyük kırımlardan geçtiler. 74. Fermandan sonra kurulan ve bölgenin güvenlik ve savunma gücü olan YBŞ-YJŞ ve Ezidhan Asayişî bölgenin esas savunma gücü olarak görülmektedir, fakat bu güçleri dağıtmak ve etkisizleştirmek için toplum üzerinde büyük bir baskı bulunmaktadır. Şengal'in yerel güçlerini ortadan kaldırma ve bölgenin güvenliğini tekrardan yabancı bir güce devretme planı tartışılmaktadır ki ilk fermanın 74. Fermana kadar çok net ortaya çıkmıştır ki, bu yöntem katliam ve soykırım dışında hiçbir sonuç getirmemektedir.

Bu süreçte fermanların tekrarlanmaması için, uluslararası kamuoyunun harekete geçmesi hayati önemdedir. Irak Hükümeti, bölge devletleri ve dünya devletleri Şengal'in varlığını ve statüsünü, yerel iradesini tanımalıdır. Şengal için aranan çözüm Şengal'in dışında aranmamalıdır. Şengal'i insansızlaştırma politikaları, Ezidi toplumunun kültür, inanç ve toplumsallığının hedeflenmesidir. 12 yılda ortaya çıkan bilinç ve toparlanmanın tekrar dağılması, Ezidi toplumunun tekrardan topraklarından edilmemesi, yeni soykırımlardan geçmemesi için insanlık bilincine sahip herkesin harekete geçmesi çok önemlidir.

Şengal Jineoloji Akademisi